

Väittelyä

Objektia koskevaa keskustelua

Virittäjän viime numerossa (ss. 111—113) tohtori Matti Sadeniemi esitelti pienen tutkielmani »Objektets kasus i nufinskt normalspråk i nekande eller därmed jämförbar sats», ja ilokseni hänellä oli siitä yhtä ja toista positiivista sanottavaa. Toisaalta hän tietenkin oli löytänyt myös sellaista, mikä oli antanut aihetta täydentäviin ja kriittisiin huomautuksiin. Näistäkin on syytä olla kiitollinen. Kun tutkielma käsittelee kysymystä, joka kielenkäytön horjuvuuden takia lienee suomen lauseopin vaikeimpia, ei ehkä ole aiheetonta lyhyesti vielä kosketella eräitä tri Sadeniemen arvostelemia yksityiskohtia. Mainitsen eri asiat samassa järjestyksessä, kuin ne on arvostelussa esitetty.

Tri Sadeniemi katsoo hiukan liian jyrkäksi sanoa, että akkusatiivia ei esiinny kaksoiskiellon yhteydessä vaikka tekeminen toteutuu (s. 16): *en voinut olla ostamatta kirjaa*. Tällaiseen jyrkkään toteamukseen olen johtunut lähinnä sen vuoksi, että en ole tarkastamastani kirjallisuudesta löytänyt ainoatakaan tähän kuuluvaa akkusatiiviesimerkkiä ja että yksikään niistä suomenkielisistä henkilöistä, joilta olen asiaa tiedustellut, ei ole ollut taipuvainen tässä hyväksymään muuta kuin partitiiviobjektin. Akkusatiivin puolesta ei valitettavasti kelpaa todistamaan NORMAN DENISONIN esittämä

Ravilan-sitaatti, koska siinä ei edes ole kysymys objektista vaan partisiippi-*pirakenteen subjektista (!): En malta tässä yhteydessä olla toteamatta sen seikan, että subjektin ja predikaatin välillä aikaisemmin on vallinnut inkongruenssi, huomattavassa määrässä luovan valoa subjektin ja predikaatin aikaisempaan keskinäiseen suhteeseen* — Virittäjä 1938 s. 293. (Tyypillinen näyte siitä, kuinka välttämätöntä on esittää jokainen esimerkkisitaatti riittävän täydellisenä!) Silti on ehkä mahdollista käyttää tällaisissa yhteyksissä akkusatiivia. Olisi hyvin mielenkiintoista ja arvokasta, jos tri Sadeniemi tahtois hiukan laajemmin esittää oman mielipiteensä akkusatiivin käyttökelpoisuudesta tässä tapauksessa. Jos tämä sija kelpuutetaan, kumoutuu melkein pä ainoa poikkeus siitä tutkielmani johtavasta periaatteesta, että myönteinen sisältö saattaa aiheuttaa akkusatiiviobjektin muodoltaan kielteisessä lauseessa. M. AIRILA sanoo lauseopissaan (14. painos, s. 17), että kirjallisuudessa usein näkee totaalista ja partiaalista objektia käytettävän toinen toisensa sijasta, ja mainitsee esimerkkinä myös lauseen *Emme malta olla painattamatta lyhykäisensä otteen*. Saa kuitenkin sen käsityksen, että Airila ei pidä tällaista objektia muodoltaan nykyisten oikeakielisyyssnormien mukaisena.

Sitaatti *Arvostelemastani propagandan*

yksipuolisuudesta — — *en malta, vaikka se ei olekaan lehtenne tarjoamaa tämän esimerkin osalta, mainita yhden tyyppillisimmän* (s. 16) on tietenkin rakenteeltaan anakoluuttinen, siitä olen koko ajan ollut varsin hyvin selvillä. Kun tästä huolimatta, joskin hiukan epäröiden, otin sen esimerkieni joukkoon, se tapahtui siitä syystä, että en katso sitä kokonaan mitään todistamattomaksi. Se on päin vastoin periaatteessa jokseenkin hyvin verrattavissa muihin samassa yhteydessä lueteltuihin esimerkkeihin: kun *mainita* verbin tekeminen esitetään toteutuvaksi, lauseessa on akkusatiiviobjekti, vaikka itse predikaatti — oikeassa muodossaan *en malta olla mainitsematta tai pöydätyä mainitsemasta* — on muodoltaan kielteinen.

Virkkeessä *Mutta kauankos aikuinen mies k a h t a tupsupäistä petäjää karsi; pian hän taas uurasti kaatohommissa* (s. 27) tri Sadeniemen mielestä »partitiivi ei johdu kielteisyydestä, vaan siitä, että predikaattiin liittyy objektiivinsukuinen määräys *kauan*; myös selvästi myöntävässä lauseessa objekti olisi partiaallinen: *mies karsi kauan kahta tupsupäistä petäjää*». En kuitenkaan ole aivan varma siitä, että viimeksi mainittu lause kaikissa suhteissa on esittämäni sitaatin tarkka myöntävä vastine; sen merkityshän on lähinnä duratiivinen, 'mies oli kauan karsimassa kahta tupsupäistä petäjää', mutta nähdäkseni siihen ei sisälly sitä esimerkissäni etualalla olevaa resultatiivista momenttia, että petäjään karsiminen tuli loppuun suoritetuksi. Tätä virkettä analysoidessani olen tullut siihen, että sanalla *kauankos* siinä on negatiivinen merkitys 'ei (tietysti) kauaakaan', ja jos se korvataan positiivisella vastineella, lause kuuluisi esim. *mutta nopeastihan t. lyhyessä ajassahan aikuinen mies karsi k a k s i tupsupäistä petäjää*.

Kun virkkeessä *Ei tiedetty, että härkä jo oli tapettu olen korvannut että-lauseeseen partisiippirakenteella, olen päätenyt tulokseen Ei tiedetty härkää jo tapetun*. Mutta tässä tri Sadeniemi ei pidä oikein normaalisuomalaisena sitä, että kielteinen *härkää* ja myönteinen *jo* esiintyvät rinnan. Koska kuitenkin *jo* sana on myöntävän *tapetun* partisiipin eikä kieltävän finiittiverbin määräyksenä, ei sitä voine katsoa tässä yhteydessä väärin käytetyksi. Jäljelle jää kai tällöin vain kaksi mahdollisuutta: 1) objekti on akkusatiivissa, siis *Ei tiedetty h ä r k ä jo tapetun*, 2) *että*-lauseetta ei voi partisiippirakenteella tässä tapauksessa ollenkaan ilmaista. Kuinka näihin mahdollisuuksiin olisi suhtauduttava?

Tuntuu valitettavalta, jos esimerkki *Tuskin hän vielä on kaatanut veden pataan* on niin poikkeuksellinen, ettei sellaista ole paikallaan muodostaa. Partitiivi *vettä* on tietenkin tässä yhteydessä kaksiselitteinen ('vatten' t. 'vattnet'), ja aivan sama koskee ilmausta *sitä vettä* ('det vattnet' t. 'av det vattnet').

Tutkielman viimeisestä luvusta (ss. 35—) tri Sadeniemi lausuu mm.: »— kirjoittaja katsoo voivansa todeta, että jaollisuussanat esiintyvät kieltävissä ja vastaavissa lauseissa joskus poikkeuksellisesti akkusatiivissa, jotta määräinen spesies ilmenisi. Kuitenkin on sanottava, että esimerkkiaines ei vakuuta näin olevan. Jokainen sitaatti tai vapaa esimerkki, jossa esiintyy tällainen akkusatiivissa oleva jaollisuussana, on nimittäin sellainen, että myös jaottomuussana voisi siinä yhtä hyvin olla akkusatiivissa. Esim.: *On sanottu, että ruoka-aineesta laadittu mainosesitys ei ole hyvä, ellei se tuo katsojalle ja lukijalle veden suuhun A.* PUUKARI. Vrt. s. 15 siteerattuja kielteisiä konditionaalilauseita, esim. *Ja tuskin meillä olisi tänäänkään vakautta-*

misohjelma käsiteltävänä, ellei maalaisliiton eduskuntaryhmä olisi pari viikkoa sitten asettanut sen antamiselle täsmällisen määräjän K. ESKOLA.» Näitä kahta esimerkkiä ei mielestäni kuitenkaan voida tässä yhteydessä rinnastaa. Jälkimmäisessä, samoin kuin kaikissa muissa ss. 15—16 mainituissa tapauksissa, olen selittänyt akkusatiiviobjektin johtuvan siitä, että verbin tekeminen esitetään toteutuneeksi tai toteutuvaksi, ts. ilmauksen myöntävästä sisällyksestä. Spesiessuhteet sen sijaan eivät ainakaan tässä esimerkissä näyttele mitään osaa. Toisin on laita mainitussa Puukarinsitaatissa. Siinä en pysty näkemään muuta syytä akkusatiiviin kuin objektikäsitteen määräisen spesieksen ('— — framställningen är inte bra, om den inte får snålvattnet att rinna i munnen på betraktaren och läsaren'), sillä mistään selvästi positii-visesta sisällyksestä ei tässä ole kysymys. Tri Sadeniemen mielipide, että

jokaisessa ss. 35— mainitsemassani esimerkissä akkusatiiviobjektina voisi olla yhtä hyvin jaottomuus- kuin jaollisuussana, edellyttäisi mahdollisiksi mm. seuraavanlaisia ilmauksia: *esitys ei ole hyvä, ellei se anna oikean kuvan asiasta tai et ole mies, ellet täytä lupauksesi.* Onko tällainen akkusatiivinkäyttö hyväksyttävää? Eräs toinen tutkielmaan ottamani akkusatiiviesimerkki kuuluu näin: *Mutta Peran maanpuoleiset muurit revittiin ja Perasta paenneiden talot sinetöitiin ja tavarat luetteloitiin sulttaanin laskuun, mikäli kaupungista paenneet eivät palaa takaisin kolmen kuukauden kuluessa ottamaan henkilökohtaisesti omaisuutensa [= (all) sin egendom] jälleen haltuunsa.* WALTARI. Olisiko siis yhtä luonnollista sanoa esim. *talo sinetöitiin sulttaanin laskuun, mikäli omistaja ei palaa takaisin kolmen kuukauden kuluessa ottamaan henkilökohtaisesti sen jälleen haltuunsa?*

GÖRAN KARLSSON